

DE
POENA
AB IRATO PRINCIPE
EXTRA ORDINEM IMPERATA
IN DIEM TRICESIMVM
DIFFERENDA
AD
L. XX. C. DE POENIS

EXERCITATIO IVRIS CIVILIS
SCRIPSIT
ET
ILLVSTRIS IVRISCONSVLTORVM ORDINIS
AVCTORITATE
P R A E S I D E
CHRIST. GOTTL. RICHTERO

A. D. XXV. OCTOBR. A. C. CLCCLXXXI

AD DISPVTA NDVM PROPOSVIT
CHRISTIANVS AVGVSTVS GVINTHER

SCHOENSTADIO THVRINGVS

LIPSIAE

LITTERIS JACOBÆ ERORVM

Liss. jur. civ. vol. 171 Seite 108, 28

iss. jur. civ.
108, 28

ЛИБОЯ
ГУРДИЯ ОТВЕЧА
АЛЕКСАНДР МОИЛЬСКИЙ

81 25

СИДОР ОГУРЦОВЫЙ

712 7123

712 7124

СИДОР МАГОЛЫМ / РИДИЧ

СТАТИСТИКА

ЛОСИЯН

СИДОР СИДОР

СИДОР СИДОР

СИДОР СИДОР

1

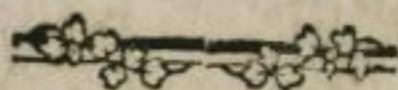
EXERCITATIO IURIS CIVILIS
DE
POENA
AB IRATO PRINCIPE
EXTRA ORDINEM IMPERATA
IN DIEM TRICESIMVM
DIFFERENDA
AD
L. XX. C. DE POEN.

CAPUT I.

§. I.

*Sententia in causa capitali lata apud Romanos libera
republica statim executioni mandata.*

Libera Romanorum republica recepti iuris fuit atque ordinarii, ut capitali iudicio condemnati, nulla post sententiam dictam mora interposita, morti illico traherentur. Atque olim quidem quamquam magistratum potestas

stas tam late patebat, vt non solum in corpora ciuium verberibus saeuirent, sed ipsos etiam, sine iussu populi, vita priuarent: ea tamen, post leges Porciam atque Semproniam, tam angustis finibus circumscripta fuit, vt et verbera a tergis ciuium amouerentur, et de capite illorum non nisi iussu populi iudicaretur. De qua ciuium Romanorum libertate, aduersus nimium magistratum imperium legibus vallata, adcurate differuit Car. Siganus *Lib. I. de Ant. Iur. Ciu. Rom. c. 6.* Jam de criminibus cum vniuersus populus in comitiis centuriatis iudicaret, neque adeo, praeter populum, esset, ad quem prouocare liceret, aut a quo damnati supplicando veniam impetrandi spem haberent, nihil impedimento erat, quo minus sententiae statim exsecutioni mandarentur. In nullo autem crimine, nisi parricidii atque perduellionis, poena vltimi supplicii ciuibus Romanis irrogari poterat, cum in reliquis, etiam grauissimis, vel mulcta, vel aquae et ignis interdictio, legibus Cornelii maxime constituta, locum obtineret. Quod quidem argumentum, vt alios iam praetermittam, late exsecutus est Siganus *Lib. II. de Iudic. c. 26, seqq.* et *Lib. III. c. 16.* et, quod praecipue ad crimen parricidii adtinet, consulendus est Io. Franc. Ramos libro doctissimo, qui inscribitur: *Tribonianus, sive Errores Triboniani de poena parricidii. Lugd. Bat. 1728. 4.* Quaestionibus perpetuis autem constitutis; et si iudicia publica, iniussu populi, apud magistratum, cui quaestio obtigerat, cum consilio selectorum iudicium

cum habebantur; tamen perduellionis iudicium, veteri illo
 Tulli Hostilii instituto retento, semper vniuersi populi
 suffragiis factum est. Quotquot igitur apud veteres rerum
 Romanarum scriptores capit is damnatorum occurunt ex-
 empla, nihil, post sententiam latam, temporis intercessisse,
 nisi forte urgente quadam necessitate, satis testantur. At-
 que eamdem rationem, capit is damnatos veloci poena adfi-
 ciendi, seruatam fuisse constat, quando, republica in sum-
 mum discrimen adducta, per sollempne illud senatus decre-
 tum, DENT OPERAM CONSULES, NE QVID RES PV-
 BLICA DETRIMENTI CAPIAT, summa reipublicae con-
 sulibus erat demandata. Quod, vt docet Sallustius *Catil.*
 c. XXIX. et Cicero in orationibus Catilinariis, eam vim
 habebat, vt consules de vita ciuium, sine populi iussu, iure
 statuerent. Facta igitur a senatu condemnatione, de reis
 statim supplicium sumtum esse, tristissimo exemplo suo
 docent Catilinariae coniurationis participes, qui, probata
 a senatu Catonis sententia, statim necabantur. Cuius rei
 testem, praeter Plutarchum in vita Ciceronis, habemus
 Sallustium c. LV. Postquam, inquit, senatus in Catonis sen-
 tentiam discessit, consul optimum factum ratus, noctem, quae
 instabat, antecapere, ne quid eo spatio nouaretur, triumui-
 ros, quae supplicium postulabat, parare iubet: ipse, dispositis
 praefidiis, Lentulum in carcere dedit: idem fit caete-
 ris per praetores. Et, praemissa loci descriptione, sic per-
 git: In eum locum postquam demissus Lentulus, quibus prae-

A 3

ceptum

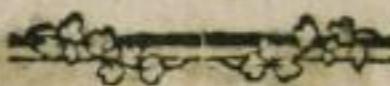
ceptum erat, laqueo gūlam frēgere. De Cethego, Statilio,
Gabinio, Caēpario, eodem modo supplicium sumtum. Lice-
bat vero consuli, vi huius senatus consulti, nulla ad sena-
tum relatione facta, statim in noxios ciues animaduertere.
Hinc Cicero Cat. I. c. 1. ad mortem, inquit, te, Catilina,
duci, iussu consulis, iampridem oportebat. Et, commemo-
ratis priscae Romanorum severitatis exemplis, c. 2. at nos,
inquit, vicesimum iam diem patimur habēscere aciem horum
auctoritatis. Habemus enim huiusmodi senatus consultum,
veruntamen inclusum in tabulis, tamquam gladium in vagina
reconditum: quo ex senatus consulto confessim imperfectum te
esse, Catilina, conuenit. Et, paucis interiectis, si te iam,
inquit, Catilina, comprebendi, si interfici iussero: credo, erit
verendum mibi, ne non hoc potius omnes boni serius a me,
quam quisquam crudelius factum esse dicat. Verum ego hoc,
quod iampridem factum esse oportuit, certa de causa, non-
dum adducor, ut faciam. Tum denique interficiam te, cum
iam nemo tam improbus, tam perditus, tam tui similis inueni-
ri poterit, qui id non iure factum esse fateatur.

§. II.

*Senatus consulto sub Tiberio condito poena a senatu ad mortem
damnatorum in diem decimum differenda.*

Neque aliter res se habuit, cum, oppressa reipublicae
libertate, sub Tiberio comitia e campo in curiam fuissent
translata. Nam, vt antea populus, sic nunc senatus iudi-
cauit,

cauit, atque eadem ratione, seruato iudiciorum ordine, ad mortem condemnatos statim necari iussit: donec eiusdem Imperatoris calliditas, restricta hac senatus libertate, sententiae tam publicandae, quam exsequendae moram imposuit. Cuius quidem mutationis caussam dedit Caius Lutorius Priscus, eques Romanus, et magni nominis poeta, A. V. C. 774. Tiberio Aug. IV. et Druso II. coss. absente Tiberio, a senatu mortis reus iudicatus, statimque duci iussus. *Aegre id Tiberio latum: non quod is supplicio esset adfecitus, sed quod senatus aliquem sine sua sententia damnasset; ideoque senatus consultum fieri iussit, NE QVIS A SENATV DAMNATVS INTRA DIEM DECIMVM NECARET VR, NE VE SENTENTIA CONTRA EVM LATAM ANTE ID TEMPVS PUBLICARET VR: quo videlicet absens etiam de eorum sententia cognoscere, et iudicium ferre posset.* Sic rem narrat Dio Cassius, interprete Xyandro, Lib. LVII. cum quo conuenit Tacitus Lib. III. Annal. c. 51. Qui, postquam in antecedentibus retulerat, sententia Haterii Agrippae, consulis designati, indictum reo ultimum supplicium, M. Lepidum vero aquae et ignis interdictionem cum publicatione bonorum sua sententia decreuisse, ita pergit: *Solus Lepido Ru- bellius Blandus e consularibus adsensit: caeteri sententiam Aprippae secuti: ductusque in carcerem Priscus, ac statim exanimatus. Id Tiberius solitis sibi ambagibus apud senatum incusauit, cum extolleret pietatem, quamvis modicas principis iniurias acriter vlcifcentium; deprecaretur tam praescipitiis verborum*

verborum poenas: laudaret Lepidum, neque Agrippam argueret. Igitur factum senatus consultum, NE DECRETA PATRVM ANTE DIEM DECIMVM AD AERARIUM DEFERRENTVR, ID QVE VITAE SPATIVM DAMNATIS PROROGARETVR. Sed non senatui libertas ad poenitendum erat, neque Tiberius interiectu temporis mitigabatur. Quo quidem in loco dierum numerum, qui in plerisque codicibus librariorum incuria exciderat, ex Suetonio et Dione recte restituerunt Lipsius *not. ad b. l. et Ian.* Langlaeus *Lib. XI. Otii Semestr. c. 2.* Quemadmodum vero senatus consulto illo cautum fuit, ne damnati intra diem decimum morti darentur: sic Idsinga *Var. Iur. Ciu. cap. XIX.* etiam prospectum fuisse existimat, ne ultra illud spatiū exsecutio differretur. Quod satis perspicue innuere videtur Suetonius *Tiber. c. LXXV.* vbi: *Cum senatus consulto, inquit, cautum esset, ut poena damnatorum in decimum semper diem differretur, forte accidit, ut quorundam supplicii dies is esset, quo nunciatum de Tiberio erat. Hos implorantes hominum fidem, quia absente adhuc Caio nemo existabat, qui adiri interpellarique posset, custodes, ne quid aduersus constitutum facerent, strangulauerunt, abieceruntque in Gemonias.* Pertinuit autem senatus consultum illud, quemadmodum ex adlatis historicorum locis satis cognoscitur, non nisi ad eos, qui ab amplissimo ordine ad mortem condemnati fuerant, atque adeo frustra ad praesides prouinciarum, qui merum imperium habebant,

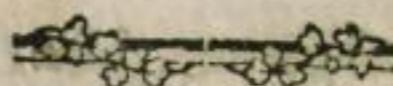
habebant, applicatur. Neque enim usquam memoriae
 proditum est, ad prouincias illud esse prolatum. Quare ni-
 hil agunt, qui Pilatum, quem furore Iudeorum compulsum,
 post latam sententiam, non exspectato decem dierum spatio,
 Christum statim supplicio crucis adfecisse, e commentariis
 sacris constat, in eo contra senatus consultum Tiberianum
 fecisse opinantur, cum, ut docet Bynkershoekius *Lib. II.*
Obseru. Iur. Rom. c. 21. fuerit ille in Iudea procurator Caesa-
 ris, praesidis potestate, quae ius vitae ac necis tribuebat,
 instructus. Sed cum iam alii Pilatum a criminatione ne-
 glecti senatus consulti Tiberiani satis liberauerint, rationi-
 busque idoneis defenderint, actum non agam. De toto illo
 iudicio, quo Christus ad crucem damnatus est, ex instituto
 egit Christ. Thomasius *Diss. de iniusto Pontii Pilati iudicio,*
 contra Io. Stelleri *Pilatum defensum* scripta, *Dissertatt. Acad.*
Vol. I. Caeterum hoc senatus consultum non modo postea
 valuisse, sed ad principum quoque sententias, ultimum
 supplicium dictantes, traductum fuisse, Iac. Gothofredus
 ad *L. 13.* C. Theod. *de poen. animaduertit*, adductus loco
 Senecae *de Tranquill. animi c. XIV.* ubi egregium magni
 fortisque animi Canii Iulii, quem Caligula duci iusserat,
 narrat exemplum. *Credisne*, inquit, *illum decem medios us-*
que ad supplicium dies sine ulla sollicitudine exegisse? Veri-
 mile non est, quae vir ille dixerit, quae fecerit, quam in tran-
 quillo fuerit.

 §. III.

*Difficultates ex duobus Senecae atque Sidonii Apollinaris locis
ortae de triginta dierum spatio, senatus consulto damnatis
prorogato, remouentur, reiectisque aliorum sententiis,
Sirmondi coniectura probatur.*

Ex iis igitur, quae haetenus in medium protulimus, veterum scriptorum fide dignissimorum testimentiis, satis certum est atque indubitatum, decem dierum spatiū damnatis ad mortem a dicta sententia ad executionem senatus consulto Tiberiano fuisse indultum. Neque ullum scrupulum mouet locus Senecae *de morte Claudii*, ubi Claudio, propter facinorum et multitudinem, et atrocitatem, ab Augusto, nulla rerum iudicandarum vacatione concessa, quam primum exportari, et caelo INTRA DIES TRIGINTA excedere, Olympo intra diem tertium iubetur. Quam rerum iudicandarum vacationem Petr. Pithoeus Lib. II. Aduers. subseciu. c. 20. post varias coniecturas, perperam ad senatus consultum Tiberianum referendam existimauit. Primum enim, cum Claudio relegationis poena sententia Augusti irrogetur, qua ratione Pithoeus vel cogitare potuit de senatus consulto Tiberiano, quo non nisi de vltimi supplicii poena differenda cautum fuit. Deinde vero quem fugit, in sollemni relegationis formula terminum semper definitum fuisse, intra quem relegatus excedere deberet? Et sic illam rerum iudicandarum vacationem recte interpretantur
Briffonius

Brissonius *Lib. V. de Form. n. CCXX. p. 459, seq. edit. Bach.*
 et Gruterus *ad Senec. d. l.* quibus etiam Idsinga *d. l.* adsen-
 sum praebet suum. Magnam vero difficultatem suppeditat
 vexatissimus ille Sidonii Apollinaris locus *Lib. I. epist. 7.*
 qui, quoniam cum testimoniiis Dionis, Taciti, et Sueto-
 nii manifeste pugnat, serenioris famae interpretes mirum
 in modum agitauit. Ibi enim Sidonius, expositis omni-
 bus momentis, quae ad tristem casum Aruandi, amici sui,
 ob maiestatis crimen capite damnati, spectabant, in fine
 haec addit: *Sed et iudicio vix per hebdomadem duplensem com-*
perendinato, capite multatus, in insulam coniectus est serpen-
tis Epidauri: ubi usque ad inimicorum dolorem deuenustatus,
et a rebus humanis veluti vomitu fortunae nauseantis exputus,
nunc ex vetere senatus consulto Tiberiano TRIGINTA DIE-
RVM vitam post sententiam trahit, vincum et gemonias, et
laqueum per horas turbulenti carnificis horrescens. Sunt,
 qui statim ad sacram emendationis ancoram confugiant, et,
 contra omnem codicum manu scriptorum et veterum edi-
 tionum consensum, pro *triginta*, reponere *decem* haud du-
 bitent, in quibus Langlaeus *d. l.* Sunt alii, qui ipsum Sido-
 nium incuriae errorisque arguant, in quibus Baronius *ad*
A. C. 390. qui errorem exinde natum putat, quod, cum
 Lex Theodosiana, ut Baronio videtur, *L. 13. C. Theod.* et
L. 20. C. Iust. de poen. fine inscriptione et subscriptione, ut
 perperam adferit, circumferretur, hoc ipsum esse senatus
 consultum Tiberianum, Sidonius fuerit arbitratus. Sed

tam grauis lapsus viro eruditionis laude clarissimo, et in monumentis antiquitatis versatissimo sine iniuria exprobri vix potest: praesertim cum, quod ex deficiente inscriptione et subscriptione dictae legis Baronius argumentum sumit, plane antecapta opinione nitatur. Leniori remedio laboranti Sidonio succurrendum esse censuit Cuiacius *Lib. V. Obseru. c. 9.* qui non incuria, sed scienter, quod Theodosius *L. 20. C. de poen.* dierum adiecerit, id Sidonium etiam senatus consulto Tiberiano deputasse suspicatur, ut saepe, inquit, *quod legibus Iulij additum est posterioribus constitutionibus, nihil minus constat, Justinianum legibus ipsis adscribere multis in locis.* Quam quidem Cuiacii sententiam verissimam putat etiam Gothofredus *d. l.* Sed cum Aruandi iudicium fuerit senatorium, dictaeque legis, ut paullo post ostendemus, argumentum cum senatus consulto Tiberiano minus conueniat, hanc conciliandi rationem admittendam non esse satis liquet. Quae vero Sauaro *ad Sidonium d. l.* et post eum Idsinga huic conciliationi aduersari opinantur, ea vberiorem dicendi materiam infra nobis suppeditabunt. Nisi igitur solis moribus introductum fuit, ut propter crebras fortasse, nimisque longinquas Imperatorum peregrinationes temporis spatium, a Tiberio constitutum, postea prorogaretur; nouo quodam senatus decreto, incertum quo tempore, probabile est viginti dies adiectos esse, ita tamen, ut, hac dierum accessione facta, nihil minus appellatio senatus consulti Tiberiani maneret. Eam rationem

rationem rei extricandae caussa adtulit Sirmondus *ad Sidon.*
Apoll. Oper. Tom. I. p. 860. cui, post Ryckium, etiam Io.
 Aug. Ernesti *ad Tacitum d. l.* adftipulatur. Errat igitur Id-
 singa, qui Sirmondum dicit ita cum Cuiacio Sidonium
 intelligere, vt viginti illos dies ex lege Theodosii superad-
 diderit. Quae quidem Sirmondi conciliandi ratio etsi, ob
 certorum testimoniorum defectum, merae coniecturae vim
 habet: melior tamen, nisi aut veteribus historicis omnem
 fidem denegare, aut durioribus emendationibus, friuolis-
 que hariolationibus temere locum dare velis, vt ego qui-
 dem existimo, in medium proferri vix potest. Perpensa
 igitur senatus consulti Tiberiani natura atque indole, cor-
 ruet facile opinio, quae quorundam animis insidet, decem
 illos ante supplicium dies, illo senatus consulto definitos,
 postea nobilissima illa constitutione, quae *L. 20. C. de poen.*
 continetur, in triginta dies fuisse prorogatos. Quo quidem
 errore, aliis in praesentia silentio praetermissis, abripi se pa-
 sus est etiam Bachius *Hist. Iurispr. Rom. Lib. III. cap. I. Sect.*
III. §. 7. Sed quam perperam, et inuita Themide Romana
 hoc dicatur, satis, ni fallimur, patebit, modo ipsam illam
 constitutionem paullo adcuratius considerauerimus.

CAPVT II.

§. I.

*L. 20. C. de poen. Gratiano vindicata, expensis reprobatis-
que aliorum sententiis, qui vel Valentinianum; vel
Theodosium eius auctorem faciunt.*

Ante vero, quam vltierius progrediamur, recte atque or-
dine facturi esse videmur, si, recitatis Legis illius, in vni-
verso Codice celeberrimae, verbis, cui illa tamquam vero
auctori adscribenda sit, relicitis omnibus diligentius dis-
quiramus. Verba igitur *L. 20. C. Iust. de poen.* ex *L. 13. C. Theod. eod.* sine vlla interpolatione aut corruptione desumta,
haec sunt:

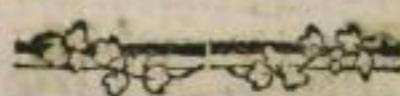
IMPPP. GRATIANVS, VALENTINIANVS ET THEO-
DOSIVS AAA. FLAVIANO PRAEFECTO PRAE-
TORIO ILLYRICI ET ITALIAE.

*Si vindicari in aliquos severius, contra nostram consue-
tudinem, pro caussae intuitu, iusserimus: nolumus statim eos
aut subire poenam, aut excipere sententiam: sed per triginta
dies super statu eorum fors et fortuna suspensa sit. Reos ja-
ne excipiat vinciatque custodia, et excubitis sollertibus vigilan-
ter obseruet. Dat. XV. Kal. Septemb. Veronae, Antonio et
Syagrio Coss.*

Iam

Iam primum Legis nostrae inscriptionem trium Imperatorum nomina praeferre, nemini mirum videbitur, cui historia duce cognitum est, Imperatore Valente infelici fato extinto, Gratianum et Valentinianum II. solos imperium tenuisse, Gratianum autem, cum, propter assidua bella ac seditiones, intelligeret, a se solo, Valentiniano fratre in tenera aetate constituto, teneri imperium non posse, Occidente sibi reseruato, totum Orientem Theodosio regendum permisisse. Horum igitur Imperatorum, imperii sociorum, cuinam lex tamquam auctori adscribenda sit, de eo magna semper fuit interpretum dissensio: cum Gratiano a quibusdam, et, si quid ego quidem video, recte: a non nullis Valentiniano: a plerisque Theodosio tribuatur. Qui Theodosium legis auctorem faciunt, quorum agmen Baronius *Annal.* ad A. C. 390. et Iac. Gothofredus *Comment.* ad L. 13. C. *Theod. de poen.* Tom. III. p. 330, seqq. edit. Ritter. ducunt, testimonio Theodoreti *Lib. V. Hist. Eccl.* c. 17. vel potius prava eius applicatione, a Cassiodoro *Lib. IX. Hist. Tripart.* c. 30. facta, nituntur. Theodosius enim, cum Thessalonicae, quae Illyrici Orientalis caput erat, propter seditionem a ciuibus motam, immanem illam cladem imprudenti ratione imperasset, qua intra trium horarum spatum septem millia hominum, nul'o neque sexus, neque aetatis, neque culpae discrimine habito, per summam crudelitatem occubuisse, praeter Theodoreum, Sozomenus *Lib. VII.* c. 25. Nicephorus *Lib. XII.* c. 40, 41. Rufinus *Lib. II.* c. 18.

memoriae

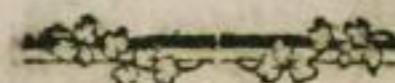

memoriae prodiderunt: Ambrosius, Mediolanensis Episcopus, epistola quadam, quae est in eius epistolis hodienum reliquis duodetricesima edit. *Basil. A. 1567.* grauissimis verbis poenitentiam ipsi iniunxit. Paucis vero diebus post, ubi Theodosius Mediolanum venit, precumque facienda rum caussa in templum intrare voluit, Ambrosius, nisi immani facinore per aliquod laudabile factum expiato, intrare eum passurum se negauit. Cuius expiationis rationem postulanti Imperatori praecepit, ut legem scriberet, quae furoris sententias irritas reddat atque inanes, et triginta die rum spatio maneant scriptae sententiae de caede ac bonorum proscriptione rationis iudicium exspectantes, ut ait Theodorus. Consilium tam salutare amplexus Imperator, teste Theodoreto d. l. c. 18. legem statim conscribi iussit, manuque signauit sua. Cassiodorus igitur, cum lege nostra id statutum reperiatur, eam ipsam esse ratus, quae, suadente Ambroso, a Theodosio lata est, omissa subscriptione, integrum retulit. Quae quidem res Baronium atque Gothofredum induxit, ut constitutionis nostrae conditorem Theodosium esse statuerent. Enim vero vterque magnas illas difficultates, quibus haec sententia premitur, ipse probe intellexit. Primum enim inscriptio, consentientibus omnibus libris, nomen *Gratiani* habet, quem eo tempore, quo caedes Thessalonicensis accidit, non amplius in viuis fuisse satis constat. Quare, ne statim ab initio caussam perdant suam, *Gratiani* nomen tuto expungendum esse temere

mere pronunciant. At sic *Flauiani* nomen simul delendum est; qui eo anno Praefecturam Praetorianam gessit, vt ad accurate demonstrat Ant. *Pagius Crit. Baron. ad A. C. 390.* cuius integrum de hac re disputationem Ritterus *Gothofredi Commentario* subiunxit. Porro ea Illyrici pars, cui Italia iuncta fuit, ad Occidentale imperium pertinebat, et pri-
 um Gratiano, mox Valentiniano parebat. Falso enim ab anno demum 387. Praefectos Praetorio Illyrici et Italiae a Gothofredo referri, cum iam antea pluribus annis constet vnum eundemque Praefectum Praetorio Italiae, Illyri-
 ci et Africae fuisse, Pagius recte monet. Tum, quantum ad locum tempusque adtinet, vbi et quando haec constitu-
 tio promulgata fuit, ita pressi fuerunt Baronius atque Go-
 thofredus, vt alios plane consules substituere cogerentur. Data enim lex *Veronae* dicitur *XV. Kal. Sept.*
Antonio et Syagrio *coss.* adeoque *A. C. 382.* At-
 qui hoc anno Theodosium Constantinopoli perpetuo commoratum esse, omnes fere huius anni constitutiones testantur. Thessalonicensium autem strages octo demum annis post a Theodosio imperata fuit. Neque adeo dies conuenit. Nam Theodosii lex, referente Theodoreto, circa finem mensis Decembris data esse videtur, nec *Veronae*, sed potius *Mediolani*, vbi Theodosius, quemadmodum ex constitutionibus tum emissis patet, ad mensēm fere Au-
 gustum constitit. Ex sententia igitur Baronii atque Go-
 fredi cum et inscriptionem et subscriptionem plane deprā-

C

vatam

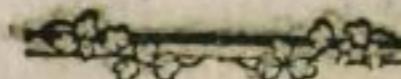
vatam esse admittendum sit, vt lex Theodosio tribuatur,
 quae crisiis oppido truculenta est: praestat dicere, quod res
 est, ob haec ipsa momenta, quae utriusque crucem fixerunt,
 Theodosium nullo modo huius legis auctorem esse haben-
 dum. Quae cum ita sint, Pagius aliam rationem, ipsi adeo
 Gothofredo olim probatam, secutus, Valentinianum, eum
A. C. 382. Patauii et Veronae fuerit, et cui Italia paruerit,
 legis auctorem esse existimauit. Ante Pagium vero iam
 Car. Sigonius, relicta vulgari opinione, quae Theodosio
 hanc constitutionem tribuit, Valentiniano illam adsignauit.
 Sic enim *Lib. VIII. de Occidentali Imperio Tom. I. P. II. p.*
292. Oper. quae cura Phil. Argelati Mediolani splendidissime
 prodierunt, scribit: *Valentinianus Venetiam perlustrans*
XII. Kal. Iulias Patauio ad Seuerum Praefectum urbis de men-
dicis seruitute eximendis rescripsit, at vero XV. Kal. Decem-
bris (quod aut operarum mendum est, aut ipsius Sigonii
lapsus) Veronae ad Flavium Praefectum Illyrici atque Ita-
liae de iussis suis exsequendis in hunc modum. Inserta dein-
 de lege nostra, ita pergit: *Hoc, credo, ille matris impulsu*
edixit, verentis, ne quid praeceperanter aetatis vitio in caput
reorum decerneret. Etsi vero, auctore Theodoreto *Lib.*
V. c. 7. certum est, Orientis imperio in Theodosium trans-
 lato, Italiam, Illyricum, et Africam ad Valentinianum per-
 tinuisse, nec nisi Galliam, Hispaniam, et Britanniam Gra-
 tianum sibi reseruasse: non minus tamen constat, Gratia-
 num cum Valentiniano, tum adhuc puero, nomen magis,
quam

quam potestatem imperatoris esse partitum; vt, quae in toto Occidente leges ea aetate scriptae sunt, Gratianum potius, quam Valentinianum, auctorem habere, et utriusque dumtaxat nomen praeferre videantur. Ipse autem Gratianus per totum annum 382. in Italia commoratus est, vt legem nostram Veronae dare posset. Vnde hunc potius eius auctorem constituunt Valesius ad Theodoretum Lib. V. c. 18. Tillemontius Hist. Imp. Tom. V. p. 721. et, qui eum sequuntur, doctissimi Angli Hist. Orb. Vniuers. Tom. XIV. p. 346. vers. Germ. Quam sententiam etiam adsensu suo probauit, hancque Gratiani constitutionem p[ro]e caeteris co[m]memorandam putauit Bachius Hist. Iurispr. Rom. Lib. III. cap. III. sect. II. §. 8. qui, cum supra cap. I. sect. III. §. 7. not. a. Theodosio eam tribuerit, ea in re sibi ipsi parum constat. Et ipsa sane legis verba Gratianum potius, quam reliquos Imperatores inscriptione comprehensos admittere videntur. Nam quando ait: *si vindicare in aliquos seuerius, CONTRA NOSTRAM CONSVENTUDINEM, pro causa intuitu iusserimus*; profecto id cum animi illius ingenique indole adprime conuenit. Est enim singularis laus, conspirantibus scriptorum illius et insequentis aetatis elogiis, Gratiano tributa, quod iustitiae rigorem admirabiliter temperauerit, atque praesertim in iis, quae ad vitam hominum incolumentemque spectarent, quam cautissime fuerit versatus. Vere igitur Gratianus dicere potuit, si quando seuerius animaduerti in aliquos iusserit, id, cum

C 2

contra

E 11. 2. 20

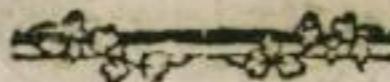
contra consuetudinem suam fieri magistratus sciant, facta triginta dierum dilatione, reorum sors interim maneat fortunaque suspensa. Cui quid occasionem huius legis sciendae praebuerit, cuivneque vlla eius rei ratio constet, neque coniectura elici possit, dici profecto nequit. Et quis in rebus adeo incertis atque obscuris eo temeritatis progreди sustinebit, vt, silente omni historia, soli ingenio indulgere velit? Si quis tamen in indagandis argumentis, ad occasionem huius legis, a Gratiano promulgatae, spectantibus, omnemque scrupulum eximentibus me fuerit felicior, non inuidebo. Omnis autem haec ratio de fide Theodoreti nihil prorsus detrahit. Quae enim lex a Gratiano in Occidente lata fuit, eam deinde Theodosius ad Orientem etiam, cui praeerat, fortasse traduxit. Quae quidem coniectura Valesio *ad Theodoretum d. l.* aliisque placuit, et quam proxime ad veritatem accedere videtur.

§. II.

Sententia huius constitutionis breuiter enarratur.

Iam, missa huius legis historia, de genuino eius argu-
mento paucis videamus. Edicit autem Gratianus, vt,
quam poenam iratus extra ordinem quibusdam imperaue-
rit, ea per triginta dies differatur. *Si vindicari, ait, in ali-*
quos seuerius, contra nostram consuetudinem, pro caussae in-
tuitu, iusserimus, hoc est, si quibusdam extra ordinem,
pro delicti grauitate, momentisque, quae circumstant, atro-
ciorem

ciorem poenam irrogauerimus: quod, propter verba paulo latius concepta, de quacumque poena delictum aliquod supra modum, legibus definitum, vindicante intelligendum esse videtur, quamuis Gothofredus de ultimo tantum supplicio et bonorum publicatione id accipiat: ea non statim ad exitum perducatur, sed in tricesimum diem differatur. Nolumus, inquit, statim eos aut subire poenam, aut excipere sententiam: sed PER DIES TRIGINTA super statu eorum fors et fortuna suspensa sit. Praeclara sane vox, et bono principe dignissima! Ideo enim hoc constitutum est, ne qua in tanta rei grauitate locum habeat summi imperantis praecepsitantia, sed potius ut ipse intra hoc tempus deliberandi spatium habeat, an forte gratiam delicti facere, poenamque nisi plane remittere, mitigare saltem velit. Quam rationem in Codice Theodosiano recte addit Interpres, his verbis barbare expressam: *Donec pietas Dominorum, iustitiae amica, subueniat.* Idem habet Theodorus *Basil. Lib. LX. tit. I. cap. 55.* ἐθ ὅτε γὰρ τέυξετε Φιλανθρωπίας, et Thalelaeus: εἰπὸς γὰρ τὸν βασιλέα ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ τὴν τιμωρίαν ἀνακαλέσθαι. Eustathius vero *de temporalibus interuallis περὶ λ' ἡμερῶν 12.* totam huius legis sententiam breuiter sic expressit: μετὰ λ' ἡμέρας ή ὁργὴ τῷ βασιλέως αἴνεται. Nihilo tamen minus praecepsit, ut rei intra illud triginta dierum spatium, quo ancipiti inter spem metumque fortuna vtuntur, vinceti custodia contineantur, excubiisque solertibus vigilanter obseruentur.

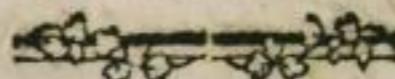

§. III.

*Coniectura Idsingae, omnibus omnino ad mortem damnatis
triginta dies iustos fuisse, examinatur ac refellitur.*

Haec igitur sapientissima Gratiani Imperatoris sanctio cum, vti ex iis, quae ad explicandam illius sententiam breuiter a nobis dicta sunt, satis adparet, ad eos dumtaxat pertineat, in quos princeps ipse sine figura et ordine iudicij proprio motu durius animaduerti iubet, atque adeo ius quoddam singulare complectatur; sequitur, spatium illud triginta dierum, Gratiana constitutione indultum, ad damnatos a magistratu, adhibito iudiciario ordine, non esse porrigidum, sed potius de iis statim post dictam sententiam supplicium sumendum. Atque hoc discrimen inter eos, quibus ipse princeps iratus sententiam mortis dixit, et eos, quos iudex ordinarius vltimo suppicio dignos pronunciavit, recte statuerunt optimi quique iuris ciuilis interpretes, e quibus nominasse sufficiat Cuiacium Lib. XX. Observ. c. 32. et Recitatt. ad Lib. IX. tit. XLVII. C. de poen. Oper. post. Tom. V. p. 1536. edit. Fabrot. Iac. Gothofredum ad Cod. Theod. b. l. et Ant. Schultingum Diff. ad L. l. §. vlt. D. de quaest. de eo, qui crimen capitale vltro ac falso confessus, et condemnatus est, comperta postea innocentia liberando, Enarrat. Part. I. Dig. adiecta, §. XIV. Verum, deserta hac communi interpretum sententia, Idsinga nouam coniecturam proposuit, quam nunc paullo curatius sub examen

examen vocare operae pretium esse arbitramur. In ea scilicet opinione versatur, ad exemplum senatus consulti Tiberiani postea a quocumque iudice alio, merum imperium habente, triginta dies, medios a dicta sententia, usque ad executionem fuisse concessos, quos deinde Theodosius, cui cum plerisque legem illam adscribit, similiter iis concesserit, quibus ipse princeps iratus sententiam capitis extra ordinem irrogasset. Ac primum quidem conjecturae suae, iam longe ante promulgatam *L. 20. C. de poen.* tale ius in tribunalibus receptum fuisse, testes adducit duos rhetores, Quintilianum atque Calpurnium Flaccum: quorum ille in argumento *Declam. 313. damnatorum*, inquit, *supplicia in diem tricesimum differantur*, et in ipsa declamatione sub finem et mihi, inquit, videtur ideo constituta esse lex, quae *damnatum post tricesimum diem puniri voluit*, quoniam videbat legumlator, posse fieri, ut deciperetur accusator. Item *Declam. 349. Raptor*, inquit, nisi et suum patrem exorauerit et raptae, intra triginta dies pereat. Hic autem *Declam. 25. Poena raptoris in diem trigesimum differatur*. Quos antiquorum rhetorum locos iam diu ante Idsingam ad eam rem probandam laudauit Sauaro *ad Sidon. Apoll. Lib. I. epist. 7.* Sed quam lubricum sit, a declinatoribus iuris alicuius probationem petere, iam ipse Idsinga probe intellexit, cum locos illos non comprehendere testimonia omni exceptione maiora fateatur. Plurima enim argumenta, a rhetoribus tractata, cum, exercendi ingenii causa,

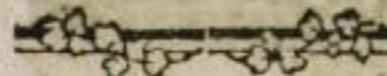

caussa, facta sint atque excogitata, vel nullam, vel exiguum
 fidem in rebus ad ius pertinentibus illis esse tribuendam,
 inter viros doctos satis constat. Quod, praeter Gothofre-
 dum d. l. aliosque, etiam Wielingius *Lib. II. Lect. Iur. Ciu.*
c. 22. obseruauit. Hinc etiamsi disertae legis super hac
 re constitutae apud Quintilianum fiat mentio, quam
 etiam Aerodius *ad h..l.* ab Imperatore Theodosio reno-
 vatam esse dicit; plus tamen valeat necesse est certa iu-
 ris ratio, quam nata ex rhetore praesumtio. Atqui diser-
 tam habemus Theodosii constitutionem, quae *L. 5. C. Iust.*
et L. 6. C. Theod. de custod. reor. continetur, vbi Imperator
 ait: *De his, quos tenet carcer inclusos, id aperta definitione*
sancimus, ut aut conuictos velox poena subducatur: aut liberan-
dos custodia diurna non macerentur. Qua quidem licet in-
 fami commentariensium carcerisque custodum nundinatio-
 ni obuiam iuisse Theodosium Idsingae largiamur; omni-
 no tamen supplicia velocia esse Imperator iussit. Ver-
 ba enim, *conuictos velox poena subducatur*, cum limitatio-
 ne quadam tantum de iis esse intelligenda, quibus prouo-
 cationis beneficium non competit, vt coniecturae suae in-
 feruiat, Idsinga petit, non probat. Iam porro ad *L. 6. D.*
de adpellat. L. 14. 29. et 30. C. eod. iuncta L. 6. §. 9. D. de in-
iust. rupt. irr. fact. test. et L. 16. D. de adpellat. prouocat,
 in quibus cum inter reos, quos statim puniri publice interest,
 eosque, quos non interest, distinguatur, manifesto id
 indicio esse putat, recepto iudiciorum ordine damnatorum
 supplicia

supplicia differri debuisse, et contra ordinem fuisse, si rei
 post latam a iudice sententiam confessim morti addicerentur.
 Verum ex omnibus his locis ab Idsinga adlatis nihil aliud
 efficitur, nisi addictis ultimo suppicio esse interponendae
 prouocationis copiam humanitatis consideratione, vt Im-
 peratores *d. L. 29. C. de adpellat.* loquuntur, eaque inter-
 posita, supplicium differre iudicem oportere, nisi tales sint,
quos, vt ait Modestinus *d. L. 16. D. de adpellat.* *damnatos*
statim puniri publice interest, vt sunt *insignes latrones*, vel
seditionum concitatores, vel *duces faelionum*. Quod quidem
 nemo vñquam negauit. Vbi autem neque ipse reus, ne-
 que illius nomine alias pronocauerit, quod illico post sen-
 tentiam fieri debebat, nulla iudicibus necessitas differendi
 supplicii incubuit. Quorsum enim illa dilatio, cum, vt
L. 1. §. ult. D. de quaest. et L. 15. C. de poen. habetur, poe-
 nam sua dictam sententia iudici neque mutare, neque re-
 uocare liceat? Igitur postquam semel condemnatus est reus
 capitis, iam de eius fortunis transactum est, et nihil com-
 mutare licet: sed potestas capitis mancipata est in manum
 carnificis, vt cum Apuleio *Metam. Lib. X. p. 242.* loquitur
 Schultingius *d. l. §. XXI.* Quam quidem rationem, a Cu-
 iacio aliisque prolatam, licet Idsinga concedat; non tamen
 ex ea recte colligi contendit, sententiam capitalem semel
 dictam, adpellatione ad iudicem superiorem facta, rescindi
 non posse, ad quam interponendam, et petendos libellos
 dimissorios spatium triginta dierum reo indultum sit *L. 24.*

D

C. de

C. de adpellat. Sed cum illa lex, vti verba eius perspicue
 docent, ad caussas tantum ciuiles pertineat; nescio sane,
 quomodo eam Idsinga ad caussas capitales trahere potuerit.
 Neque illud ferendum est, quod ad iuuandam suam senten-
 tiam a *titt.* *D.* et *C. de sentent. pass.* et *restit.* nonnihil auxi-
 lii petit: quorum singulas leges totidem esse dicit exempla
 restitutionum, damnatis a iudicibus clementia principum
 indultarum, quae indulgeri non potuissent, nisi per tempus
 aliquod exsecutio sententiae fuisset dilata. Nam omnes
 leges, quae titulis illis continentur, de deportatis, et rele-
 gatis, aut ad metalla damnatis, qui sententiam passi restitui
 possunt, loquuntur. In his vero omnibus licet ab Idsingae
 opinione recedere, communique interpretum sententiae,
 quae legibus et certae iuris rationi conuenit, inhaerere co-
 gamur; in eo tamen viro doctissimo libenter adsentimur,
 alteram illam Cuiacii rationem, ideo supplicia non esse diffe-
 renda, ne spatium sit damnato petendae a principe veniae,
 e *L. 18. C. de poen.* arcessitam, non esse admittendam. Nam
 hoc tantum in iis obtinet, quos, vt ait Vlpianus *d. L. 6. §.*
9. D. de iniust. rupt. irr. fact. test. praeueniendi periculi caus-
sa, nulla mora interposita, damnatos puniri reipublicae in-
 terest. Atque ad id genus hominum *d. L. 18.* esse restrin-
 gendam, Idsinga recte contendit. Profligatis igitur, nisi
 fallimur, omnibus argumentis, quibus Idsinga ad stabiliendam
 suam opinionem usus est, illud fixum nobis immotumque
 sedet, nullum neque ante Gratianum, neque postea spatium
 vitae

vitae damnatis in iudiciis ordinariis, exceptis senatoriis, in quibus vetus ius mansit, Tiberiano senatus consulto constitutum, et postea ex Sirmondi coniectura fortasse auctum, nisi prouocatione interposita, fuisse propagatum.

§. IV.

Constitutio Gratianea a Nicephoro Botoniata ad omnes cauſas capitales translata.

Quod vero damnatis ab irato principe extra ordinem triginta dierum spatium a Gratiano hac constitutione sapienter indultum fuit, illibato in damnatis a iudice ordinario recepto iudiciorum ordine, quo statim post dictam sententiam, nisi prouocauerit, de reo supplicium sumebatur; id post multa saecula a Nicephoro Botoniata, qui A. C. 1078. mense Martio exeunte ad imperii dignitatem peruenit, eamque usque ad mensem Aprilem A. 1081. obtinuit, ad omnes omnino sententias capitales, a quocumque iudice latae traductum esse videtur. Promulgavit enim Nouellam περὶ τῆς μὴ ἔσωθεν τῶν λέγεται γνεσθαι σωματικὴν ποιηὴν, quam quidem laudatam non solum a Cuiacio *Lib. V. Observ. c. 9.* sed etiam a Gothofredo *Comment. ad L. 13. C. Theod. de poen. in fine*, neque ab Hofmanno *Hist. Iur. Rom. Iust. Lib. III. cap. V. §. 10.* neque a Bachio *Lib. IV. cap. II. sect. II. §. 20.* in constitutionibus Nicephori commemorata fuisse miror. Atque sic tandem postremis Orientalis imperii temporibus illud in uniuersum obtinuit, quod iam

D. 2

ante

ante Gratiani aetatem in vsu fuisse Idsinga frustra adfirmat,
vt damnatis vitae spatium triginta dies prorogaretur.

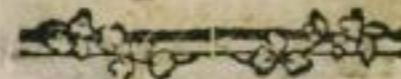
CAPUT III.

§. I.

Supplicia apud Germanos olim de damnatis statim post sententiam sumta. Lege Carolina publicorum iudiciorum triduum praefinitum. Longius spatium ex principiis Protestantum, pro rerum, quae circumstant, varietate, arbitrio iudicis relatum.

Haec habui, quae de nobilissima hac constitutione, tot tantisque difficultatibus obuoluta, in praesentia in medium proferrem, nihilque iam superesse videtur, quam ut postremo de vsu eius hodierno pauca quaedam subiiciam. In quo de tempore sumendorum apud Germanos suppliciorum nonnihil generatim praemittere, haud superuacaneum esse reor. Atque olim quidem apud maiores nostros pariter, atque apud Romanos, sententiam capitalem, nullis damnato inducis concessis, executioni statim mandatam fuisse, clarissimi Iuris Prouincialis Saxonici loci dubitare nos non finunt. Nam *Lib. I. c. 55.* de scabinis disertis verbis cautum legimus: *Die sollen die That eilend richten.* Vbi adnotat Zobelius: *Nota in quantum hoc statutum vult,*
quod

quod flagrans delictum debeat illico puniri, vidi sic obseruatum,
 quod uterque tam occisus, quam homicida eodem sepulcro sunt
 tumulati. Eodem pertinet, quod cap. 55. dicitur: Das ist
 geredet von dem Gografen, den man waehlet zu einem Vnge-
 richte, allein in handhafter That desselbigen Tages zu richten.
 Cuius rei exemplum, quod Budstadii in Thuringis accidit,
 narravit Mullerus Annal. Sax. ad A. MCCCCLXX. De
 qua quidem celeritate, in sumendis post sententiam suppli-
 ciis apud Germanos olim usitata, breuiter disseruerunt
 Christ. Thomasius Diff. de occas. concept. ac intent. Const.
 Crim. Car. §. VIII. Heineccius Elem. Iur. Germ.
 Lib. III. tit. IX. §. 341. et Io. Sam. Frid. Boehmerus
 Medit. in Const. Crim. Car. cap. LXXIX. §. I. Sed
 hanc seueram maiorum nostrorum consuetudinem pro-
 fus abrogauit humanior Caroli V. sanctio cap. LXXIX.
 quo damnatis vitae spatium T R E S D I E S prorogatur. Ver-
 ba Imperatoris haec sunt: Dem, so man auff bitt des an-
 klaegers mit entlicher peinlicher rechtuertigung straffen will,
 soll das zuvor drei tag angesagt werden, darmit er zu rech-
 ter zeit sein sünd bedenken, beklagen vnd beichten möge, vnd
 so er des beyligen Sacraments zu empfahen begert, das soll
 man ihm weigerung zu reichen schuldig sein, man soll auch
 nach solcher beicht pfleglich solche personen in die gefengknüsse
 verordnen, die in zu guten seligen dingē vermaueten, und ihm
 inn dem aufffüren vnd sunst nit zulil zu trinken geben dar-
 durch sein vernunft gemindert werde. Rationem vero, cur
 822

condemnatis ad mortem triduum modo Carolus V. conces-
serit, Boehmerus sic reddit: *Spatium hoc principiis ecclesiae
Romanae exacte respondet, quia iis sola confessio peccati, et
absolutio parochi ad remissionem peccatorum sufficit.* Quae
cum ex mente Protestantium non sufficiant, longius spatium
ad meditationem mortis reis indulgetur, neque tamen le-
gibus definitum, sed arbitrio magistratum reliatum. Ac-
cedunt etiam aliae caussae, quare supplicia saepe differan-
tur. Sic, ut hoc utar, quoniam plerumque ingens homi-
num multitudo ad sollemnia suppliciorum confluit, ne agro-
rum fructibus detrimentum inferatur, sententiae capitalis
exsecutio post messem demum fieri solet. De quibus,
aliisque momentis, supplicia differentibus, plura nunc dice-
re nihil adtinet. Omnino igitur spatium quoddam, siue
breuius siue longius, damnatis ad mortem concedendum
esse, inter omnes satis constat.

§. II.

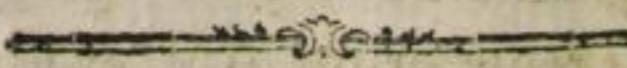
*Constitutionem Gratiani, efflagitante necessitate, etiamnum
speciebus obuenientibus adPLICANDAM esse, adseritur,
commemorato simul exemplo valde memorabili.*

Quod autem in vniuersum legibus moribusque no-
stris obtinet, ut in facinorosos non statim post dictam sen-
tentiam animaduertatur: id praeципue, ac multo magis in
atrocioribus principum iussionibus locum habebit, atque
adeo magistratus, si summus imperans durius, quam le-
ges

ges promulgatae permittunt, in aliquem animaduerti iusserit, spatum illud a Gratiano *L. 20. C. de poen.* praescriptum obseruare debent. Quam quidem saluberrimam legem recentioribus temporibus, vrgente necessitate, in vsum deductam fuisse, illustri exemplo, ex historia Francogalliae petito, comprobare operaे pretium esse arbitramur. Etenim cum Ianiena illa Parisiensi funestissimo anno ~~1510~~¹⁵¹² a Carolo IX. crudelissime imperata, sanguinolentum illud regis edictum adlatum esset Biturigas, magistratus stupens rei atrocitate, inopsque consilii, cum Cuiacio, Biturigis eo tempore ius summa cum laude profitente, rem communicauit. Qui quidem, quid facto opus esset, interrogatus, pro ea, qua pollebat, legum cognitione, executionem saevissimae illius iussionis ex mente legis Gratianae differendam esse censuit, euentusque docuit, hoc consilio ingenitem innocentissimorum hominum, dirissima morte adficiendorum, multitudinem esse seruatam. Eodem enim die alii rursus adlati sunt regii codicilli, quibus atrocissimum illud edictum reuocatum est. Sic totam hanc rem non solum ab ipso Cuiacio, sed etiam ab aliis viris conspicuis, qui tum rebus gerendis interfuerant, decennio post sibi relatam, memoriae prodidit Merula *Prax. Lib. I. tit. 4. c. 2. n. 37.* ex quo eadem repetierunt Ant. Matthaei *de Iure gladii cap. XXXVIII.* et Iust. Henn. Boehmerus *ad c. 69. C. II. qu. 3. not. 23.* Ita praeclara illa Gratiani sanctio, post tot saeculorum decursum, in tanta, quae tot innocentissimos homines

homines ea aetate vrgebat, anxietate atque trepidatione,
egregie per Cuiacum in vsum fuit deducta, consiliumque
vnius hominis innumeros sospites incolumesque seruauit.
Neque vero cuiquam dubium esse potest, quin hacc lex et-
iamnum vsum habere debeat, cum praestantissimi iuris cri-
minalis doctores in iustis differendae poenae caussis etiam
hanc ponant, si atrocior, quam leges praecipiunt, poena
irrogata fuerit, et probationis caussa huius legis auctoritate
vtantur, quod etiam fecit Io. Sam. Frid. Boehmerus *Elem.*
Iurispr. Crim. Secl. I. cap. XVIII. §. 309. Felicissimi vero sunt
magistratus, qui, tuendae aduersus duriores principum ius-
fiones ciuum salutis caussa, ad miserum illud necessariae
dilationis quasi asylum perfugere opus non habent. At-
que ea felicitate iustissimi et clementissimi regiminis Saxo-
niae ciues et olim semper laetati sunt, et cummaxime,
regnante FRIDERICO AVGVSTO, Principe Indulgen-
tissimo, pie laetantur: cuius mitissimum imperium vt Deus
Optimus Maximus in longissimam annorum seriem proro-
gare velit, cum optimo quoque flagrantissime precanur!

11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 687. 688. 689. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 697. 698. 699. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 707. 708. 709. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 715. 716. 717. 718. 719. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 725. 726. 727. 728. 729. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 735. 736. 737. 738. 739. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 745. 746. 747. 748. 749. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 764. 765. 766. 767. 768. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 773. 774. 775. 776. 777. 777. 778. 779. 779. 780. 781. 782. 783. 783. 784. 785. 786. 787. 787. 788. 789. 789. 790. 791. 792. 793. 793. 794. 795. 795. 796. 797. 797. 798. 799. 799. 800. 801. 802. 803. 803. 804. 805. 805. 806. 807. 807. 808. 809. 809. 810. 811. 811. 812. 813. 813. 814. 815. 815. 816. 817. 817. 818. 819. 819. 820. 821. 821. 822. 823. 823. 824. 825. 825. 826. 827. 827. 828. 829. 829. 830. 831. 831. 832. 833. 833. 834. 835. 835. 836. 837. 837. 838. 839. 839. 840. 841. 841. 842. 843. 843. 844. 845. 845. 846. 847. 847. 848. 849. 849. 850. 851. 851. 852. 853. 853. 854. 855. 855. 856. 857. 857. 858. 859. 859. 860. 861. 861. 862. 863. 863. 864. 865. 865. 866. 867. 867. 868. 869. 869. 870. 871. 871. 872. 873. 873. 874. 875. 875. 876. 877. 877. 878. 879. 879. 880. 881. 881. 882. 883. 883. 884. 885. 885. 886. 887. 887. 888. 889. 889. 890. 891. 891. 892. 893. 893. 894. 895. 895. 896. 897. 897. 898. 899. 899. 900. 901. 901. 902. 903. 903. 904. 905. 905. 906. 907. 907. 908. 909. 909. 910. 911. 911. 912. 913. 913. 914. 915. 915. 916. 917. 917. 918. 919. 919. 920. 921. 921. 922. 923. 923. 924. 925. 925. 926. 927. 927. 928. 929. 929. 930. 931. 931. 932. 933. 933. 934. 935. 935. 936. 937. 937. 938. 939. 939. 940. 941. 941. 942. 943. 943. 944. 945. 945. 946. 947. 947. 948. 949. 949. 950. 951. 951. 952. 953. 953. 954. 955. 955. 956. 957. 957. 958. 959. 959. 960. 961. 961. 962. 963. 963. 964. 965. 965. 966. 967. 967. 968. 969. 969. 970. 971. 971. 972. 973. 973. 974. 975. 975. 976. 977. 977. 978. 979. 979. 980. 981. 981. 982. 983. 983. 984. 985. 985. 986. 987. 987. 988. 989. 989. 990. 991. 991. 992. 993. 993. 994. 995. 995. 996. 997. 997. 998. 999. 999. 1000. 1001. 1001. 1002. 1003. 1003. 1004. 1005. 1005. 1006. 1007. 1007. 1008. 1009. 1009. 10010. 10011. 10011. 10012. 10013. 10013. 10014. 10015. 10015. 10016. 10017. 10017. 10018. 10019. 10019. 10020. 10021. 10021. 10022. 10023. 10023. 10024. 10025. 10025. 10026. 10027. 10027. 10028. 10029. 10029. 10030. 10031. 10031. 10032. 10033. 10033. 10034. 10035. 10035. 10036. 10037. 10037. 10038. 10039. 10039. 10040. 10041. 10041. 10042. 10043. 10043. 10044. 10045. 10045. 10046. 10047. 10047. 10048. 10049. 10049. 10050. 10051. 10051. 10052. 10053. 10053. 10054. 10055. 10055. 10056. 10057. 10057. 10058. 10059. 10059. 10060. 10061. 10061. 10062. 10063. 10063. 10064. 10065. 10065. 10066. 10067. 10067. 10068. 10069. 10069. 10070. 10071. 10071. 10072. 10073. 10073. 10074. 10075. 10075. 10076. 10077. 10077. 10078. 10079. 10079. 10080. 10081. 10081. 10082. 10083. 10083. 10084. 10085. 10085. 10086. 10087. 10087. 10088. 10089. 10089. 10090. 10091. 10091. 10092. 10093. 10093. 10094. 10095. 10095. 10096. 10097. 10097. 10098. 10099. 10099. 100100. 100101. 100102. 100103. 100104. 100105. 100106. 100107. 100108. 100109. 100110. 100111. 100112. 100113. 100114. 100115. 100116. 100117. 100118. 100119. 100120. 100121. 100122. 100123. 100124. 100125. 100126. 100127. 100128. 100129. 100130. 100131. 100132. 100133. 100134. 100135. 100136. 100137. 100138. 100139. 100140. 100141. 100142. 100143. 100144. 100145. 100146. 100147. 100148. 100149. 100150. 100151. 100152. 100153. 100154. 100155. 100156. 100157. 100158. 100159. 100160. 100161. 100162. 100163. 100164. 100165. 100166. 100167. 100168. 100169. 100170. 100171. 100172. 100173. 1

VIRO IVVENI

NOBILISSIMO ATQVE HUMANISSIMO

CHRISTIANO AVGUSTO GVINTHERO

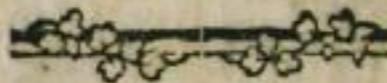
S. P. D.

CHRIST. GOTTL. RICHTERVS

*Q*uinquennium est et semestre spatium, ex quo Tu,
GVINTHERE Nobilissime, Amice Dilectissime, egre-
gia ECKHARDI, Directoris gymnasii Isenacensis meritissimi,
Tibique et propter arctissimum adfinitatis vinculum, et pro-
pter spectatissimam institutionis fidem carissimi, disciplina hu-
manioribus litteris optime imbutus ad nostram litterarum uni-
versitatem accessisti, Teque grauissima auunculi Tui, AVGY-
STI GVLIELMI ERNESTI, facundissimi in Academia
nostra Eloquentiae Professoris, fautorisque mei omni obser-
vantiae

E

vantiae

vantiae cultu maxime prosequendi, commendatione commotus,
iurisprudentiae, cui studium Tuum praecipue consecraueras,
descendae caufsa, in meam qualemcumque disciplinam contu-
listi. Ab eo inde tempore tanta diligentiae adsiduitate, tam-
que indefesso studio cum caeteris iurisprudentiae partibus,
tum praecipue humaniori iuris disciplinae, quae Tibi semper
in summis deliciis fuit, operam nauasti, ut et mibi, et aliis,
quorum institutione vtebare, dulcissima spes adfulgeret, Te
magnum aliquando scholis nostris honorem esse adlaturum.
Quam quidem spem de Te conceptam haud fallacem fuisse,
vel ipaec ipsa, quam mihi obtulisti, exercitatio, ad celeberrimi-
mam constitutionem Codicis historicae iurisprudentiae lumini-
bus illustrandam a Te docte eleganterque conscripta, abunde
docet. Quod quidem elegans ingenii Tui monumentum, leui-
bus modo quibusdam obseruatiunculis a me auclum, sicut Tibi
ex animi sententia gratulor: ita etiam vebementer laetor, me
a Te praecipue dignum fuisse iudicatum, quem tamquam co-
mitem in optatissimam laudum Tuarum, quas ex strenua ac
diserta doctissimi libelli Tui defensione Te reportaturum esse
certissime confido, societatem vocares. Neque mihi tempe-
rare possum, quin Excellentissimo auuncula Tuo publicelgra-
tias agam, quas possum, maximas, quod tuuenem tam praec-
stantis ingenii, eximiaeque virtutis, necessitudinis vinculo sibi
iunctum, meae institutioni committere haud dedignatus fuit.
Qui quidem, perlecta Tua dissertatione, profecto magnopere lae-
tabitur, humaniorum litterarum, quarum summa scientia velut
genti-

gentilitium est ERNESTINI nominis ornamentum, studium a Te
cum iurisprudentia felicissime esse coniunctum. Caeterum
Deum Optimum Maximum precor, vt Tibi dulcissima atque
optatissima doctrinae Tuae praemia mox largiatur, Teque
una cum tota gente Tua Splendidissima omni bonorum genere
florentissimum esse iubeat. Quod si, vt spero et opto, contin-
get, non ego solum, quem Tui amantissimum semper fuisse, co-
gnitum perspectumque habes, sed omnino omnes, quibus ingenii
Tui excellentia, animique virtus aut iam innotuit, aut in poste-
rum innotescet, dulcissimum gaudium percipient. Ita vale,
Amicissime GVINTHERE, meque, quod hucusque fecisti, amo-
re Tuo complectere. Scrib. Lipsiae a. d. XXIV. Octobr.
A. C. CLCLXXXI.

ACKNOWLEDGEMENT